

VLADAS ŽUKAS UNIVERSITETO AUDITORIJOSE IR MOKSLE

Domas Kaunas

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas
Knygotyros, mediotyros ir leidybos tyrimų katedra
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
El. paštas domas.kaunas@kf.vu.lt

Santrauka. *Publikacija motyvuota Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto profesorius Vladas Žukas (1925–2014) šimtmečio sukakties. Šis akademinės bendruomenės narys buvo sudėtingo XX a. tarpsnio (tarybmečio) ir Valstybės nepriklausomybės atkūrimo etapo vienas žymiausių Lietuvos mokslininkų ir lietuvių kultūros dalyvių. Profesorius iš kitų išsiskyrė aukšta erudicija, profesionaliai įvaldytu tyrimų teorijos ir metodų arsenalu, kritiniu mokslo išteklių vertinimu ir šaltinių interpretavimu. Jis buvo pripažintas Baltijos regiono šalių humanitarinių bei socialinių mokslų srityse dirbusių tyrinėtojų. Mokslo darbai gilinosi į senąją lietuvių raštiją, knygotyra, bibliografotyra, etninės kultūros istoriją. V. Žukas produktyvius tyrimus realizavo dvidešimt aštuoniomis knygomis ir studijomis, disertacijomis, bibliografijos akademiniams kursams. Svarbiausi Profesoriaus monografiniai veikalai sudaro tęstinį tyrimų ciklą, kurį galima pavadinti „Lietuvių knygos kultūra bei jos kūrėjai: tarp tradicijos ir novatoriškumo“. Juose dominavo kovos dėl gimtosios kalbos viešojo vartojimo, rašto, knygos lietuviškais spaudmenimis teisių imperinės Rusijos priešpaudos laikais gynimo, nepriklausomos Lietuvos Respublikos spaudos leidybos ir leidyklų pažangos, knygos kultūros poveikio visuomenės modernėjimui problemos. Domėjosi šiuolaikiniu menu: sukaupe vertingą lietuvių dailininkų kūrinių asmeninę kolekciją.*

Studijų procese vadovavosi akademinės atsakomybės už rezultatyvaus specialisto ugdymą bei profesinę kokybę principu. Profesorius buvo santūrus, taktiškas, išvalgus, vertindamas kurso arba grupės žinias, išvelgė ir studentų individualias galimybes, susidūręs su jaunuolių asmeninėmis problemomis sudarė sąlygas jas įveikti papildomu darbu.

Reikšminiai žodžiai: *Vilniaus universitetas, Vladas Žukas, knygotyra, bibliografotyra, šaltiniotyra, knygos kultūra, Lietuvos Respublikos knygų leidyba 1918–1940 m., studentų profesinis ir akademinis ugdymas, meno kolekcionavimas.*

Vladas Žukas as a University Lecturer and Researcher

Summary. *Vladas Žukas (1925–2014), a Professor of Vilnius University, was one of the most significant researchers and participants in Lithuanian culture during a complicated part of the 20th century, specifically, the Soviet period. He was a highly recognised researcher of the humanities and social sciences in the Baltic region. High erudition, professional application of theoretical and methodological research tools, critical evaluation of research resources, along with well-grounded interpretation of historical sources were his distinguishing academic characteristics. He conducted productive studies of old writings, books and bibliography, while also expressing himself as a historian of culture. The results of these studies were embodied in academic courses of Lithuanian bibliography and theses; in total, Vladas Žukas wrote an impressive 28 books and monographs. The most important monographic works by V. Žukas form a continuous cycle of research publications. This cycle could be named “Lithuanian Book Culture and its Creators: Between Tradition and Innovation”. The dominant themes in these studies were: struggle for the public use of mother tongue, protection of the rights of the books in Lithuanian script during the times of oppression under the Russian Empire, issues pertaining to the advancement of press publishing and publishers in the independent Republic of Lithuania, the effect of book culture on the modernisation of society. V. Žukas supplemented his academic research by practicing his personal hobby of creating a unique collection of Lithuanian painters’ works. His guiding principle in tutoring students was to educate academically responsible and efficiently working specialists denoted by high professional competence. He was moderate, tactful and empathetic, while sometimes critical when assessing whether the knowledge acquired by the students in the course or the group is of the required level. Also, he*

was seen as a professionally insightful academician when evaluating the individual potential of his students. If the young people were struggling with personal issues, he was always the first to help overcome the problems by working more than formally required since he always was the one to walk the extra mile for the welfare of others.

Keywords: *Vilnius University, Vladas Žukas, book science, bibliography research, source research, Lithuanian book culture, book publishing in the Republic of Lithuania in 1918–1940, art collection.*

ĮVADAS

Profesorius Vladas Žukas – vienas žymiausių paties sudėtingiausio XX a. tarpsnio – tarybmečio – Vilniaus universiteto mokslininkų ir lietuvių kultūros dalyvių. Tiems, kurie jo nepažino, bet ieškotų rakto priartėti, rekomenduotume į rankas paimti kolegų ir Universiteto bibliotekos specialistų parengtą išsamią gyvenimo, kūrybos ir darbų bibliografijos rodyklę *Vladas Žukas*¹. Vien iš jos įrašų galima suvokti asmenybės dydį: aukštosios mokyklos dėstytojas, pedagogas, mokslininkas, habilituotas daktaras, profesorius, knygotyrininkas, bibliografas, senosios literatūros ir kultūros istorikas, meno kolekcininkas. Jo mokslo darbai per daugiau kaip 40 Vilniaus universitete praleistų metų publikuoti ne tik Lietuvos, bet ir užsienio, pirmiausia Baltijos šalių, mokslo leidiniuose, dalyvauta išugdant daugiau kaip 2 000 aukštos kvalifikacijos bibliotekų tinklo specialistų bei dešimtis mokslo daktarų. Atsigręžti į Vladą Žuką paskatino 100-mečio sukaktis. Jai svarbos teikia ir laikas, leidžiantis iš atstumo pažvelgti į istorijos patirčių, išbandymų bei laimėjimų kelią ir bent svarbiausius išpaudus jame.

Tekstas rašytas struktūruoto turinio atsiminimų naratyvo dėstymo būdu.

AUTORITETAI

Amžininkų atsiminimų erdvėje Vlado Žuko portretą matytume įvairiu dydžiu ir ryškumu. Tai lemtų autorių bendravimo atstumas, meto politinio ir socialinio klimato vertinimai, artimiausia asmeninė ir bendruomeninė

- 1 *Vladas Žukas: bibliografijos rodyklė, 1950–2014* / Vilniaus universitetas, Vilniaus universiteto biblioteka, Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas; [parengė Salomėja Peciulkiėnė, Eglė Akstinaitė-Veličkienė, Dalia Valikonytė, Žiedūnė Zaveckienė]; [sudarė Domas Kaunas]. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015. 194, [1] p.: iliustr., faks., portr.

aplinka, interesai, atviravimo progos ir nusiteikimas. Studentams amžiumi gerokai vyresnio kolegės profesinės bei žmogiškojo portreto potėpių atodangos ryškėjo auditorinių užsiėmimų valandomis, rengiant kursinius ir baigiamuosius darbus, bendraujant akademinėse diskusijose bei atokvėpio pertraukų pokalbiuose. Šių eilučių autoriui norėtusi kiek atidžiau stabtelėti ties pradiniu pažinties su Profesoriumi ir pedagoginio darbo etapu. Jį savo gyvenime laikau labai svarbiu vyresniuoju kolega ir autoritetu, ženklusiu vis sparčiau nuspėjamo bei artėjančio mokslo kelio gaires.

Nusikelkime į Vilniaus universitetą 1970-aisiais, praverkime ir Istorijos fakulteto duris. Jame tarybmečiui būdinga akademinė atmosfera ir studijos. Jas pradėjau lankyti po tarnybos kariuomenėje. Prieš tai metus praleidęs Kauno politechnikos institute, bendrą nuovoką apie aukštosios mokyklos kasdienybę buvau įgijęs. Tačiau istorinis Vilniaus universitetas pasirodė gerokai kitoks. Jo permainingo XX a. tautiškąjį idėjinį atsparumą ir perspektyvos orientyrus užtikrino žmogiškojo intelekto bei aukštosios kultūros mokslininkų bendruomenės stabilios pozicijos, lyderiai ir autoritetai, studijų turinys ir studentų sudėtis. Jau pirmosiomis studijų dienomis bent iš matymo ir sveikinimų kalbų pažinome Istorijos fakulteto dekaną Klemensą Sinkevičių, prodekanę Genovaitę Raguotienę, ką tik iš Jungtinių Tautų Organizacijos bibliotekos Niujorke direktoriaus pareigų sugrįžusį katedros vedėją Levą Vladimirovą. Gilesnė pažintis dar laukė. Jie visi, žvelgiant mūsų pirmųjų studentiškų dienų bėgliomis akimis, atrodė svarbūs Universiteto ramsčiai: docentai, apgynę disertacijas, įgiję mokslinius laipsnius ir, stebėtina, beveik visi atstovavę bibliotekininkystės mokslams. Habilituoti daktarai savo eilės dar laukė, bet netolimoje ateityje jų irgi rasis. Fakulteto vadyba bibliotekininkų rankose net dabar kelia nuostabą, nes tuo laiku daugiau tituluotųjų akademikų turėjo kur kas gausesnės istorikų katedros.

Istorijos fakulteto jaunosios bendruomenės sudėtį lėmė universitetinės istorijos, žurnalistikos, psichologijos, bibliotekininkystės ir bibliografijos studijų programos. Pastaroji ne be L. Vladimirovo įtakos veikiai pasipildė amerikietiškos kilmės sąvoka: *informacijos mokslų*. Minėtųjų kolektyvų skirtumai kilo iš pretendentų išankstinio pasirengimo lygio, sukauptų stojamųjų egzaminų priėmimo balų, studijų turinio, kūrybinio potencialo, bendrumai – studentų amžiaus, jaunystės traukos, laisvalaikio turinio, neišvengiamų rudens kolūkinų talkų, gyvenimo bendrabučiuose. Pirmajame kurse gyvenau septynių lovų bendrabučio kambaryje, viena buvo ilgokai nenaudojama. Kartą kitą pasirodėdavu antrojo kurso žurnalistas, nakvodavo ir vėl išeidavo. Nusizūdė: puolė po

traukiniu. Nelaimės paliesdavo studentus, ypač specialybės kursų, ir dėstytojus. Studijų kokybė priklausė nuo katedrų vedėjų ir dėstytojų. Mūsų bibliotekininkystės, bibliografijos ir mokslinės informacijos dėstytojų kolektyvas jau buvo susiformavęs, bet žingsnis po žingsnio jaunėjo ir atsinaujino. Žvelgdamas iš šios dienos nuotolio galiu manyti: vieni dirbo iš pareigos, kiti – ir iš širdies. Pirmojo kurso semestruose vyravo bibliotekininkystės įvadas, bibliotekų istorija, informatika, informacijos paieškų sistemos, aukštoji matematika, pedagogika, psichologija, ideologinio turinio (komunistų partijos ir sovietinės, šiek tiek užgriebiant ir senosios, Lietuvos istorijos), kalbų (lietuvių, rusų, anglų, antroji užsienio – pasirinktinai, manoji – vokiečių) paskaitos, seminarai ir pratybos. Kitų semestrų užsiėmimų tvarkaraščiai pasipildė profesinių pagrindų ir taikomųjų dalykų naujovėmis, tokiomis kaip teorinio pobūdžio bibliotekininkystė, bibliografija, knygos ir bibliotekų istorija, vadovavimas skaitymui, mokslinė informacija, Sovietų Sąjungos ir užsienio šalių ekonominė istorija, gamtos mokslo pagrindai, skaičiavimo mašinos, patentai, pramonės šakų technologijos. Mano įgytos profesijos diplomo priede nurodyta egzaminų pažymiais įvertintų 30, įskaitomis – 11 disciplinų.

1970-ųjų bibliotekininkų pirmasis kursas buvo tradicinis – mergaitiškas. Iš 75 priimtųjų vaikinai sudarė penktadalį. Tuo jis gerokai skyrėsi nuo kitų studijų programų dalyvių sudėties. Vertinant patirties požiūriu, dominavo vidurinių mokyklų paskutinės laidos abiturientai, tačiau nemažą grupelę sudarė įgijusieji profesinio darbo įgūdžių, nutraukę studijas kitose aukštosiose mokyklose, tarnavę kariuomenėje, kai kurie net atlikę teisėsaugos skirtą bausmę. Iš pirmo žvilgsnio kolektyvas kokybės požiūriu margas: įvairavo jo dalyvių brandos lygis, interesai, santykių dermės supratimas ir vertinimai. Nepaisant to, kursas buvo susitelkęs, kryptingai siekė aukštesnės profesinės kvalifikacijos ir gyvenimiškosios sėkmės. Su ja neprasilenkėme, nors nedidelė studijų draugų dalis diplomų įteikimo šventėje ir nedalyvavo: nubyrėjo. Kai kurie iš jų susizgribę savo tikslą pasiekė vėliau. Net egzaminų sesijose iškilę laikini nesklandumai nesugadino santykių su dėstytojais. Mano suvokimu, mažesnią arba didesnią profesinį, žinoma, priklausomai nuo kurso reikšmės ir skirtų auditorinių valandų skaičiaus, poveikį paliko šie patyrę akademinų dalykų docentai bei specialistai: Jonas Basiulis, Algirdas Kancleris, Danutė Kastanauskaitė, Stasė Matulaitytė, Ala Miežinienė, Genovaitė Raguotienė, Povilas Saudargas, Klemensas Sinkevičius, Vanda Stonienė, Viktoras Urbonas, Levas Vladimirovas, Žiedūnė Zaveckienė, Vladas Žukas. Kai kurie specialieji kursai buvo patikėti aukštos kvalifikacijos dėstytojams valandininkams iš profesinių institucijų. Jie kviešti iš specialiųjų

bei mokslinių bibliotekų, informacijos tarnybų, mokslinės techninės informacijos ir ekonominės analizės instituto. Santykių kokybę daug lėmė studentų auditorijos branda bei atmosfera, kurioje dėstytojams teko dirbti.

Jei studijų metu manęs būtų paklause, kuriam dėstytojui skiriu pirmenybę, tuometinis atsakymas skirtųsi nuo šių dienų atsakymo. Dabar neabejodamas įvardiju Levą Vladimirovą ir Vladą Žuką. Jie iš dėstytojų pirmieji tapo profesoriais ir taip tituluoti jau palikus Universitetą, todėl juos minėdamas toliau pažymėsiu būtent šiuo akademinio vardu. V. Žukui profesūra suteikta vėluojant (1980), nors jis pirmas ir anksčiausiai apgynė mokslų kandidato ir antrąją disertaciją, nepriklausomybės laikais pervadintą habilituoto daktaro disertaciją. Priežastys tada neįvardytos, bet numanomos. Abu profesoriai buvo išskirtinės asmenybės, dominuojantys charakterių branduoliai – humanitarų ir inteligentų. Tam suvokti reikėjo ne tik laiko nuotolio, bet ir nuolatinio bendravimo, biografinių žinių, gyvenimiškosios patirties, mąstymo ir būdo pažinimo.

Vladimirovo tėvai – išsilavinę, išvalgiai kuriantys savo ir šeimos narių ateitį, inteligentai. Jis – stačiatikis, vidurinės grandies carinės Rusijos šeštos klasės valdininkas, kolegijos patarėjas (dokumentuose rusų kalba: коллежский советник) Ivanas Ivanovičius Broutas (Ивань Ивановичь Броутъ)², 21 m. amžiaus, ji – katalikė dvarininkaitė stomatologė Stefanija Daujotaitė (santuokos metrikuose: Стефанія Францевна Довятъ), 27 m. amžiaus, tuokėsi Telšių stačiatikių Šv. Mikalojaus cerkvėje 1911 m. gegužės 4 d. (senuoju stiliumi, naujuoju – gegužės 16 d.). Santuokos akto liudininkais buvo abiem konfesijoms atstovavę valdininkai ir bajoriškojo luomo asmenys³. Stefanijos tėvo Pranciškaus Daujoto šaknys buvo pažymėtos bajoriškąja kilme, mamos Teresės Miliauskaitės genties linija siejosi su aušrininku Juozapu Miliausku-Miglovara ir tai žinodamas Profesorius esant progai užsimindavo Universiteto bendruomenės nariams (prof. Viktorijai Daujotytei-Pakerienei, taip pat šių eilučių autoriui ir tikriausiai kitiems). Daujotų pavardę ir atminimą L. Vladimirovas saugojo. Ja kaip slapyvardžiu pridengė bent kelias šiuolaikiniuose internetiniuose šaltiniuose užfiksuotas publikacijas. Dirbdamas Niujorke išėivių kairiųjų lietuvių laikraštyje „Laisvė“ (1968–1969) paskelbė atsiliepimą apie JAV dailininkės avangardistės May Stevens parodą, Justo Paleckio naujos knygos recenziją, diskusinį atsilie-

- 2 Už konsultaciją dėl pavardės rašybos formos lietuvių kalba autorius dėkoja dr. Larisai Lempertienei.
- 3 Ivano I. Brouto ir Stefanijos Daujotaitės santuokos 1911 m. gegužės 4 d. (senuoju stiliumi) įrašas Telšių stačiatikių Šv. Mikalojaus cerkvės metrikų knygoje [interaktyvus]. [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G9G3-1RZ9?i=602&cat=747365>>.

pimą į katalikiškojo „Draugo“ kritinį straipsnį dėl M. K. Čiurlionio asmens ir kūrybos pripažinimo Tėvynėje. Apie močiutę Teresę Daujotienę šiltai pasakojo Lietuvai atkūrus nepriklausomybę rašytuose atsiminimuose⁴.

Pirmasis sūnus Levas gimė Telšiuose 1912 m. vasario 27 d. (senuoju stiliumi, naujuoju – kovo 11 d.)⁵, jam sulaukus pusantrų metų šeima persikėlė į Šiaulius. Šiame mieste jis praleido vaikystę. Greičiausiai Šiaulių laikotarpiu šeima priėmė ir Vladimirovų tapatybę. Išvalgūs tėvai sūnų aukštesniam išsilavinimui įgyti išsiuntė į Šilutę, kur jis baigė modernią Vokietijos švietimo sistemos pavyzdžio reformuotąją realinę Herderio gimnaziją. Jos lygi patvirtina pedagogų kolektyvui priklausę šeši mokslų daktarai. Gimnaziją keitė gyvenimo mokyklos, bet apie tai rašant jau reikėtų susitelkti į būsimojo profesoriaus biografinę monografiją. Metų tėkmėje jutau: L. Vladimirovas ideologijos klimato ir taisyklių varžomoje sferoje buvo atsargus, taikėsi prie politinių asmenybės reprezentavimo normų, kasdieniniuose poelgiuose buvo tolerantiškas, diplomato gebėjimų, intelektualus tolstojininkas, mano atžvilgiu – draugiškas, palaikė studijose ir moksle, perspėjo atokiau laikytis nuo kai kurių idėjinių stagnatorių, kuriuos pažino bendraudamas asmeniškai arba iš tarnybinių reikalų. Dosniai dalijosi atsiminimais, ypač šilutiškių kultūros darbuotojų kvietimu vykstant į kraštiečių renginius Pamaryje, remdamasis Vokietijoje likusių garbaus amžiaus buvusių Herderio gimnazijos auklėtinių žiniomis, gautomis susirašinėjimu. Sulaukė jų kvietimo aplankyti, bet nenuvyko. Priežastį aiškino tiesiog nenoru apsunkinti jaunystės bičiulių ir savo paties vidinėmis abejonėmis. Gal apsisprendimui kliūčių kėlė ir amžius.

Vladas Žukas – veržlios ir plačios lituanistinių interesų kultūros inovacijų sklaidos dalyvis, gyvenamojoje erdvėje vadovavosi prigimtiniais valstietiško racionalumo privalumais, laikėsi savašaukai nusistatytą atsargumo orientyrų, bet neišvengdavo emocijomis grįstų sprendimų profesiniame darbe bei išorinių aplinkybių lemtų grėsmių dvasinėms arba moralinėms asmens nuostatoms kritinėmis akimirkomis. Jie pasijusdavo bendraujant su artimos aplinkos asmenimis bei momentinių konfliktų su mokslininkais ir menininkais metu. Tačiau

- 4 VLADIMIROVAS, Levas. Kaip aš pasidariau bibliotekininku? Iš *Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...: atsiminimai apie Levą Vladimirovą*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 41.
- 5 Levo I. Bruto krikšto 1912 m. kovo 25 d. (senuoju stiliumi) akto įrašas Telšių stačiatikių Šv. Mikalojaus cerkvės metrikų knygoje [interaktyvus]. [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G9G3-1R52?i=786&cat=747365>>. Už šaltinių nuorodas Vladimirovų genealogijos klausimu autorius dėkoja Vilniaus universiteto bibliotekos bibliografei Eglei Akstinaitei-Veličkienei.

charakterį gludino Universiteto ankstyvajame Istorijos-filologijos fakultete igytas išsilavinimas, patvari bičiulystė su filologijos interesų mokslininkais. Kolega gimė Radviliškio rajono Pakiršinio kaimo (tai už kelių kilometrų nuo Baisogalos) vidutinių ūkininkų Jono ir Onos Liaudanskaitės (1903 10 30–1978 03 12) Žukų šeimoje, bet augo netrukus tėvų Praščiūnų kaime netoli Šeduvos įkurtoje sodyboje. Jame dabar viena gatvė yra gavusi Jono Žuko pavadinimą. Su dėkingumu minima Vlado mama buvo bajoriškos kilties, todėl paveldimo titulo patvirtinimą jau nepriklausomoje Lietuvoje išsirūpino ir sūnus. Apie jį Profesorius nesiskelbė. Baisogaliečiai gyventojai priklausė vakarų aukštaičių patarmės šiauliškių šnektos grupei. Jų tarmė artima bendrinei kalbai, galbūt dėl šios priežasties bendraudami Universitete etninio savitumo pirminių požymių nepajutome. Būdai poveikio galėjo turėti jaunuomenės amžiuje persirgta liga – tuberkuliozė. Pats profesorius pasakojo apie sveikatos paieškos kelionę į Baškiriją. Išklauses patarimų kreipėsi į Ufos gydytojus, tikėjosi čionykštės gamtos poveikio. Turbūt padėjo, nes liga nebesiguodė, bet akylai puoselėjo sveiką gyvenimo būdą. Galbūt kai kurie charakterio bruožai išryškėjo šiek tiek laiko (1943-iaisais) praleidus Kauno kunigų seminarijoje. Iš jos pasitraukė sulaukęs kažkieno, greičiausiai saviškių, perspėjimo dėl galimų dvasininko gyvenimo įtampų. Tačiau jų išvengti nepavyko.

POLITINĖS ĮTAMPOS IR PERVARTŲ ATMOSFEROJE

Bent jau inteligentų dauguma jautė, kad gyvena ne pagal tarybmečiu skelbiamoje Konstitucijoje deklaruotas, bet pagal sovietinio režimo primes-tas taisykles. Dėstytojų asmeninė ir akademinė elgsena buvo kontroliuojama ypač atidžiai: ir iš vidaus, ir iš išorės. Tai V. Žukas patyrė ne kartą. Sukaupus daugiau duomenų apie tokią patirtį būtų galima rašyti net išsamesnę studiją, bet šį kartą bent paminėsime pėdsakų palikusius kelis epizodus.

Paryžiuje 1970 m. mirus Onai Šimaitei, Vilnių pasiekė UNESCO informacija apie velionės paliktą vertingą biblioteką ir kvietimas kompetentingam lietuvių specialistui ją sutvarkyti. Nepatvirtintais duomenimis, pranešimą galėjo inicijuoti dailininkas Žibuntas Mikšys. Kvietimas atiteko V. Žukui. Jis kreipėsi į kultūros ministrą Lionginą Šepetį, sulaukė patikinimo, kad išvykai netrukdyt. Kolega išsirūpino vizą, nuvyko į Maskvą ir nusipirko bilietą, tačiau kelionės išvakarėse sulaukė KGB kvietimo pasikalbėti ir pranešimo, kad leidimas keliauti į Paryžių sustabdomas. Vieno vėlesnio įvykio pavyzdžiu V. Žuko patirtį ir laikyseną galima iliustruoti požiūriu į politinių pasekmių ištikto kolegos Viktoro

Lyrovo atvejį. Jis oficialiai neviešintas, tačiau kolektyvo viduje tapo gerai žinomas iš tylių pokalbių, ypač po įvykio praėjus daugiau laiko. V. Lyrovas buvo maskviškis, bibliotekininkystės studijomis tikriausiai Maskvos kultūros institute 1952 m. įgijęs bibliografo diplomą iš karto persikėlė į Vilnių. Dirbo bibliotekose, apgynė disertaciją, tapo docentu, Universitete dėstė bibliografiją. Rusų kalba paskelbė nemažai originalių mokslo darbų. Klausydami paskaitų, jautėme rusų kultūros poveikį ir pramoktos lietuvių kalbos tarmės stiprų akcentą. Buvo netikėta, kai pasklido žinia nepaaiškinant priežasties apie nutrauktas jo paskaitas. Tai sukėlė docento sprendimas išvykti į Izraelį. Matyt, jis buvo partietis, nes svarstė gal Universiteto komunistų partijos komitetas, gal Fakulteto biuras, kaip visais tokiais atvejais būdavo, neabejotinai iš jos pašalino. V. Žukas simpatizavo žydams, todėl komplikuojantis kolegos padėčiai su juo kalbėjosi ir ragino atsisakyti sprendimo. Šiomis dienomis vienas iš sūnų paliudijo, kad tėvas jį lankęs ir pokalbius tęšęs net namuose. V. Lyrovas nuomonės nekeitė, į Izraelį išvyko 1973 metais. Nepaisant to, įvykis tuo nesibaigė. Kaip laikui šiek tiek nutolus pasakota, V. Žukas nesigarsindamas surengęs kuklų atsisveikinimą su *tėvynės išdaviku*. Jis iš kai kurių kolegų surinkęs lėšų, nupirkęs gėlių puokštę ir įteikęs per neviešas išlydėtuves. Toks įvykis tuoj pat sulaukė atgarsio, nes vėl buvo svarstytas ir įvertintas kažkuriame partijos narių susirinkime. Galbūt mano iš nuogirdų gautos žinios yra netikslios, todėl prie jų nesustosiu. Daugiau pasakytų minėtieji posėdžių protokolai, jei tik kur nors yra išlikę. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, V. Žukas sukaupe duomenis ir enciklopediniame žodyne *Knygotyra* (1997) paskelbė dokumentinę docento V. Lyrovo biogramą. Jis supratingai vertino į Izraelį išvykstančius žydus, be to, kolegai buvo palankus išsipareigojimo.

Vis dėlto minėtieji politiniai konfliktai V. Žuko gyvenime nebuvo paskutinės, jau tarybmečio žlugimo išvakarių motyvuotos akcijos. Jis komunistų partijai nepriklausė, tačiau į ją įstojo 1989 m. gruodžio paskutinėmis dienomis. Šis poelgis buvo itin netikėtas, visus, sužinojusius sprendimą tą dieną arba apie jį išgirdusius iš kitų vėliau, labai nustebino. Tuo metu Lietuvos politinės sąlygos keitėsi ypatinga sparta: kilo Sąjūdis, jau siekė apogėjų, partinės vadovybės nutarimu LKP atsiribojo nuo TSKP. Iš karto pradėta plėtoti masinė akcija, kuri virto gyventojų įtraukimo banga, skatinusia paremti šį žingsnį. Ji laikyta galimybe naujais nariais sustiprinti LKP savarankiškumą, palaikyti jos vardu skelbiamą pertvarką ir priartinti Atgimimo pergalę. Matyt, tuo metu ji V. Žukui pasirodė ypač svarbi, Lietuvai – galbūt lemtinga. Kolega naujųjų komunistų gretoje dirbo, palaikė Algirdą Brazauską ir jo partinę liniją, apie tai rašė spaudai, netgi iš vadovybės tikėjosi pareigų, bet nesulaukė pasiūlymo. Fakulteto kolegoms po-

litinio posūkio nekommentavo, iš partinės veiklos greitai pasitraukė galbūt nusivylęs, galbūt pajutęs šeimos narių ir artimo rato draugų iš humanitarų tarpo spaudimą. Juolab, kad niekada neignoravo bažnyčios. Tikiybinis religingumas sustiprėjo palikus Universitetą: tapo pamaldesnis, dažniau lankė bažnyčią. Dėl ko ir kas vyko sieloje – nesužinosime. Jutome puoselėjant palaikymą šeimai, ypač jaunajai Žukų kartai, trims sūnums bei gausėjančiai anūkų gretai.

V. Žukas, jau įvertintas akademinio profesoriaus vardu, ypač skaudų nusiylimą patyrė priverstas trauktis iš Universiteto. Tai įvyko 1991–1992 m. kuriant ir įkūrus Komunikacijos fakultetą, formuojant jo struktūrą, pedagogų kolektyvą bei renkant pirmąjį dekaną. Reformų įkarštyje projektuojant būsimo Fakulteto akademinį profilį buvo numatyta transformuoti kai kurias tradicines studijų programas ir įsteigti naujas katedras pritaikant kitokius reikalavimus etatinėms darbo vietoms. Dėl jų įteisinimo Universiteto tarybos sprendimu ir rektoriaus patvirtinimu nutarta skubotai atsisakyti kelių pensijos amžiaus ribą peržengusių dėstytojų paslaugų. Galbūt Universitetas stokojo lėšų, nes atleidimai palietė ir kitus fakultetus. Profesorius jau priklausė vyresniesiems. Tai V. Žukui sudavė skaudų moralinį ir psichologinį smūgį: ne be pagrindo išsižeidė, priešgyniavo, priekaištavo, kliuvo ir man, ką tik išrinktam Knygotyros katedros vedėjui. Padėtį supratau. Užtarimo tikėjausi iš jau žinomo, bet dar nepatvirtinto dekaną ir rektoriaus, lankiau, tariausi, bet nepadėjo: nusvėrė naujo fakulteto steigimo prioritetas. Iš jo daug tikėjosi didesnioji dėstytojų, ypač jaunosios kartos, kolektyvo dalis. Po šio įvykio Profesorius neilgai dirbo bibliografu Lietuvos knygų rūmuose, bet juos 1992 m. likvidavus prarado ir šias pareigas.

STUDENTŲ AUDITORIJOSE IR UŽ JŲ SIENŲ

Atidumo, atsargumo bei išvalgumo reikalauja V. Žuko akademinio jaunimo auditorinėje aplinkoje stebėjimai. Tų, kurie lankė Profesoriaus užsiėmimus, vertinimai bus kiek skirtingi, nes nuomones lėmė tai, ko ir kiek studentai bei galiausiai absolventai siekė iš penkerių metų bibliotekininkystės ir mokslinės informacijos studijų Vilniaus universitete. Jų kartelė buvo ir dabar yra aukštai užkelta. Bandydamas atskleisti V. Žuko vaidmenį studijų procese, remsiuosi asmenine patirtimi ir suvokimu. Mano studentiškas ir gyvenimiškasis багаžas buvo kiek didesnis nei daugumos bendrakursių. Įgijęs Priekulės vidurinės mokyklos abiturą, metus studijavau Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete. Kritęs per matematikos egzaminą, 1968 m. pavasarį dekanui įteikiau prašymą trauktis iš fakulteto. Buvau tvirtai apsisprendęs rudenį stoti į Vilniaus universitetą. Bet likimas pasisuko netikėta kryptimi: po

trijų dienų sulaukiau karinio komisariato šaukimo atlikti privalomąją karinę tarnybą ir netrukus tapau artilerijos jaunesniųjų vadų mokyklos Bukultuose šalia Rygos kursantu. Jos ypatumai: mokykla komplektuota iš įvairių lygiu tiksluosius mokslus išbandžiusių, bet studijų nebaigusiu jaunuolių. Baigęs šešių mėnesių mokymą, gavau paskyrimą tarnauti pėstininkų pulko artilerijos divizione.

Grįžęs iš tarnybos, pasirinkau bibliotekininkystės studijas. Į jas nukreipė gana geri mokykliniai humanitarinių dalykų pažymiai ir knygų pomėgis. Tėvai buvo nedidelio raštingumo, skaityti išmokau pirmoje klasėje. Iki tol turėjau tik vieną, bet ypatingą knygą: Petro Jurgėlos *Sparnuoti lietuviai Darius ir Girėnas* (Čikaga, 1935). Vėliau uoliai lankiau mokyklų, kaimų ir artimų miestelių bibliotekas, daug skaičiau, kartais knygas nešiau ir kaimynams. Nepraleidau progos naudotis ir karinio dalinio biblioteka, turėjusia ne tik menkavertės lektūros, bet ir klasikinės rusų literatūros. Universiteto stojamuosius egzaminus įveikiau be kliūčių. Beje, priėmimas ir be konkurso buvo garantuotas: tokią privilegiją įstatymiškai teikė atlikta privalomoji karinė tarnyba. Su dėstytoju V. Žuku pirmajame semestre gal būčiau ir prasilenkęs, jei ne jo kvietimas Istorijos fakulteto skelbimų lentoje. Jame pranešta apie priėmimą į Studentų mokslinės draugijos (populiari santrumpa – SMD) Bibliotekininkystės ir bibliografijos būrelį. Į pažintinį susirinkimą susidomėjusiųjų atvyko gal net keliolika. Juos pasitikęs būsimo mokslinis vadovas V. Žukas kalbėjo dalykiškai: apibūdino būrelio paskirtį, veiklos tikslą ir tvarką, studijoms artimas tyrimų temas, galimybę pačiam jas rinktis ir rengti darbus, kurie galiausiai virstų kursiniais darbais arba pranešimais SMD metinėse konferencijose. Visa tai taptų paspirtimi stiprinant profesinius pagrindus ir po studijų renkantis darbo vietą.

Su susirinkime užsiregistravusiais ir būrelyje panorusiais dalyvauti studentais V. Žukas dirbo individualiai. Išnaudojo dėstytojo konsultacijų laiką, kviesdavo atvykti kitu nurodytu priėmimo metu. Man, kaip ir kiekvienam pretendentui, pirmiausia teko prisistatyti: iš kur kilęs, kokio krašto arba regiono, pasiekimai mokykloje, ypač rašto darbų, įgytos abitūros metai, gyvenimiškieji patyrimai (apie juos užsiminiau pats, sulaukiau papildomų klausimų), polinkiai, ko tikiuosi iš būrelio. Sužinojęs, kad iš Žemaitijos į Klaipėdos kraštą su šeima persikėliau 1959 m. ir net formaliai tebesu jo gyventojas, dėstytojas pasiūlė tyrimo temą „Tilžė – lietuvių draudžiamosios spaudos centras“. Sutikau. Kitose konsultacijose tikslinome tyrimo apimtį, turinį, šaltinius, duomenų analizės abėcėlę ir sudėtingesnius klausimus. Vadovas dirbo nuosekliai, kartkartėmis nurodydavo kitų man dar nežinomų publikacijų ir aiškino, kaip jas vertinti, drąsino. Nestovėjau vietoje. Vilniaus antikvariate nusipirkau svarbiausius Vaclovo

Biržiškos *Lietuvių bibliografijos* tomus, o Universiteto bibliotekos skaitykloje susipažinęs su Tilžės leidiniais greitai susivokiau, kad jų galiu sukaupti pats lankydamas kaimynų klaipėdiškių sodybas. Į pirmąją išvyką rinkti knygų leidausi 1970 m. spalį ir iš jos negrižtu iki šios dienos. Antrajame kurse kartu su dviem būrelio nareimis ir jo vadovu vykome į Talino pedagoginio instituto (jame veikė bibliotekininkystės specialybės studijos) SMD konferenciją. Mano pranešimą apie lietuvių spaudos draudimą gerai įvertino ir pertraukos metu papildomai klausinėjo dėstytojas Kaljo Veskimägi. Estų knyga tokio carinės Rusijos persekiojimo nepatyrė. Šio pranešimo didelė sėkmės dalis teko darbo vadovui: važiuojant traukiniu Talino link jis uoliai skaitė ir taip subraukė bei pastabomis išmargino į rusų kalbą išverstą pranešimo tekstą, kad jau nakvynės kambarėlyje kone pusę nakties jį perrašinėjau. Vienu poelgiu darbo vadovą nuvyčiau. Jis pakvietė vakare kartu aplankyti žinomo estų tapytojo Andruso Johani (1906–1941) našlę ir daugiau sužinoti apie jos vyrą. Šiaip ne taip nuo pasiūlymo išsisukau. Pirmenybę atidaviau žinomame Talino restorane konferencijos dalyviams surengtam priėmimui. Beje, rektorius manęs paklausė, kodėl nemato lietuvių delegacijos vadovo, bet priežastį nutylėjau. Taip pirmoji pažintis su docentu V. Žuku nuosekliai stiprėjo ir išaugo į kolegišką bendradarbiavimą iki paskutinių jo gyvenimo metų.

Profesorius darbu su studentais linija buvo tiesi ir taki. Nenorėdamas nutolti nuo jo darbo su SMD būreliu, pažymėčiau ugdomąją, kartu ir pažintinę veiklą už fakulteto ribų. Ji nariams tikslingai organizuota kaip išvykos ir susitikimai su lietuvių knygos kultūros ir meno veteranais. Pirmoji įvyko 1971 metais. Docento V. Žuko kvietimu keli būrelio nariai aplankė vilnietę knyginkę Mariją Šlapeliene. Jos butas priminė provincijos jaunimui niekada nematytą būstą: muziejų, biblioteką ir net knygyną po vienu stogu. Pokalbio gija vedė į XX a. pradžią ir tarpukarį, jį papildė šeimininkės dovanotos Lietuvos Respublikos nepriklausomybės apyaušrio ir ankstyvosios išsivijios spaudos relikvijos. Jas studentai savo rankose laikė pirmą kartą, savąsias tebesaugau iki šiol. Kita išvyka vedė į Kauną. Čia peržengėme dailėtyrininko, muziejaininko ir patyrusio prieškarinio bibliofilo Pauliaus Galaunės ir meno galeriją panašėjančio buto ir dailininko Kazio Šimonio dirbtuvių slenkstį. Galaunė demonstravo Vakarų šalių knygos kultūros paminklus, klasikinius ir meninius įrišus, lydėjo profesionalaus žinovo komentarais. Kai kurias akimirkas fiksavau fotoaparatu. Su įžymiu kauniečiu atsisveikinome gavę pirmąją ir neįkainojamą knygos meno pamoką. Šimonio dirbtuvėse apžiūrinėjome jo kūrybą, buvome vaizdžiais žodžiais vedžiojami po jos ištakas, pažintis su garsiais ir primirštais, galbūt iš viso studentams negirdėtais prieškarinio Kauno menininkais. Jaunųjų mokslo

mėgėjų Kauno lankymas tęsėsi, naujų maršrutų pasirinkta ir Vilniuje. Galbūt turiningiausi susitikimai įvyko su Domicela Tarabildiene ir Ieva Simonaityte. Pirmoji buvo universali menininkė, studentams bibliotekininkams ji svarbi dėl apie 200 iliustruotų knygų. Jos leistos Lietuvoje ir užsienyje. Vienas reikšmingiausių apdovanojimų – aukso medalis Pasaulinėje Paryžiaus parodoje 1937 metais. Lankant D. Tarabildienę, į studentus nuo sienų žvelgė lyg parodoje eksponuoti tapybos ir grafikos kūriniai. Pasakojimai apie juos rutuliojosi būrelio vadovo tiesiamomis gijomis.

Susitikimą su rašytoja pasiūliau aš, tad Profesorius įpareigojo mane tartis dėl priėmimo. Pavedimą vykdžiau, ji lyg ir atsikalbinėjo, bet galiausiai sutiko ir suderinome datą: 1977 m. kovo 5 d. popietę. Norinčiųjų pirmą kartą gyvai pamatyti ir susipažinti su Simonaityte susibūrė aštuonetas. Duris atvėrė namų šeimininkė Domutė Rimaitienė, rašytoja pasitiko pasipuošusi, ragino kabinti rūbus, susodino, pradėjo pokalbį klausimais apie studijuojamus dalykus ir nuotakas, kodėl sudomino jos asmuo. Studentams ji pasirodė kiek mįslinga, tai, ką patys skaitė mokykliniuose literatūros vadovėliuose, buvo primiršę ir naujai nespėję žinių atgaidinti. Iniciatyvą perėmusi rašytoja gana vaizdžiai išrutuliojo iš anksto pasirinktą atsiminimų temą: 1935 m. kelionę į Čekoslovakiją gydytis ir patirtus nuotykius. Atsiveikinome neskubėdami, fotografavomės, atsidėkodami studentai padovanojo vilnietišką verbą. Jaunimui aktualus įvykis užfiksuotas studentės dalyvės publikacijoje Universiteto laikraštyje⁶ ir po dvidešimties metų šių eilučių autoriaus paskelbtuose atsiminimuose⁷. Rašytoją domino studentų patirti išpūdžiai. Žinoma, jie buvo nepamirštami. Lankytojų padėkas bei potyrius perdaviau ir padovanojau laikraštį su straipsneliu.

SMD būrelio narių kultūrinio išprusimo akiratį plėtė viešnagės Profesoriaus bute, vilniečiams žinomuose Mokslininkų namuose. Šeimininkai susitikimui iš anksto rengdavosi: žmona (labai šviesius atsiminimus vilniškių atmintyje palikusi mokytoja Eleonora Vasiliauskaitė-Žukienė) pirmiausia vaišindavo savo pačios keptu pyragu ir arbata, būrelio vadovas supažindindavo su dailės – paveikslų – kolekcija. Ji buvo tokia didelė, kad ant didžiojo kambario sienų nuo lubų iki grindų nesimatė nė sprindžio laisvos vietos. Išimtis taikyta tik mamos portretui bei kraičio skryniai. Ji, senovinė, gal XIX šimtmečio, puikavosi gausiais mėlynos spalvos ornamentais. Mūsų suvokimu, V. Žukas buvo puikus meno žinovas. Jis laisvai, lyg parodų gido kalba apibūdindavo paveikslų meninę vertę, stilių, pa-

6 JOVAIŠAITĖ, Eglė. Popietė pas liaudies rašytoją. *Tarybinis studentas*, 1977, kovo 18.

7 KAUNAS, Domas. *Klaipėdiškė: susitikimų ir pokalbių su Ieva Simonaityte užrašai*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997, p. 58–63.

žymėdavo dailininko pripažinimą, kūrinio išsigijimo aplinkybes. Šias akimirkas patyrė ir pas Žukus buvoję vėlesnių kartų SMD dalyviai. Tiesa, iš namiškių esu girdėjęs nusiskundimų dėl išlaidavimo didinant kolekciją, tačiau priminė ir kolekcininko pastangas uždirbti papildomų lėšų. Vėliau polinkio į meną ištakos ir nuolatinė kūrinių medžioklė gana išsamiai atskleista kolekcijos albume⁸. Ryšiai su užsienio mecenatais bei kolekcininkais greitai atkreipė sovietinio saugumo vadovybės ir seklių dėmesį. Pasikalbėti buvo kviečiamas į žinomus rūmus priešais Lukiškių aikštę, du saugumiečiai atvyko į namus, klausinėjo apie lankytojus, reikalavo išsamiau papasakoti apie kartą kolekciją apžiūrėjusį JAV konsulą, reziduojantį Leningrade, įpareigojo pranešti apie visus užsienio lankytojus, tačiau tokios paramos nesulaukė. Galutinės pasekmės: kliūtys dalyvauti Lenkijos konferencijoje, be jokių išlygų užkirstas kelias lankyti Čekoslovakijoje, JAV, Izraelyje ir Prancūzijoje⁹. Vėlesniu sunkmečiu paveikslai tapo šiočia tokia materialine paspirtimi. Profesorius mažesnio formato kūrinių siūlydavo išigyti kolekcininkams jų sueigose, keliolika (gal 12) paveikslų pardavė MO muziejui.

Paveiktas V. Žuko pavyzdžio, būdamas studentu ir jaunu dėstytoju darbui SMD vis daugiau pastangų skyriau ir aš. Ėjau Profesoriaus įkurto būrelio, Istorijos fakulteto ir Universiteto SMD pirmininko pareigas. Jos atėmė daug laiko. Kartą dėl užimtumo pasiskundžiau V. Žukui ir sulaukiau pažado padėti: aplankė naująjį Fakulteto dekaną Vytautą Leščių ir paprašė iš šių pareigų atleisti. Netrukus sulaukiau vadovo atsiliepimo. Esą pokalbis su dekanu baigėsi tarpininkautojo perspėjimu: jaunam tokia veikla tik į naudą. Mokytojo diegtos edukacinės ir pažintinės veiklos svarbos iš akių neišleidau kone iki savo akademinio darbo pabaigos. Ji ypač tarybmečiu studentams teikė laisvę ne tik gilintis į studijų programose numatytas, bet ir apeinamas, galbūt tikslingai nutylimas temas, lavinti tiriamojo darbo įgūdžius, megzti ryšius su kaimyninių (Latvijos ir Estijos) ir sunkiau kontaktus palaikančių šalių (Lenkijos, Vokietijos Demokratinės Respublikos) studentiškomis mokslinėmis draugijomis bei panašias temas tiriančiais nariais, plėtoti asmeninį kultūros horizontą, savarankiškomis studijomis didinti erudicijos išteklių.

Kaip buvo įprasta aukštųjų mokyklų studijų programose, taip ir V. Žukui jo užsiėmimų didelė laiko dalis teko specialybės pagrindų – bibliografijos dalykų paskaitiniam, seminariniam, konsultaciniam ir kitokio pobūdžio darbui auditorijose. Studentams buvo reiklus. Kai kam išsamių kurso žinių reikalavimai

8 *Vladas Žukas. Susitikimai su daile = Vladas Žukas. Encounters with Art: kolekcijos albumas* / [tekstų autoriai Vladas Žukas, Helmutas Šabasevičius; vertėja į anglų kalbą Laimutė Zabulienė]. Vilnius: [Savas takas ir Ko], 2009. 304 p.: iliustr.

9 Ten pat, p. 287, 299.

pasirodė per aukšti ir net perdėti. Galbūt pasitaikė ir tokių atvejų, bet vertinant užsiėmimų visumos požiūriu jie neteisūs. Dėstytojas jautė akademinę atsakomybę už rezultatų specialisto ugdymą bei profesinę kokybę. Žvelgdamas iš dabarties nuotolio į jo pedagoginę kvalifikaciją bei kultūrą, pastabų, juolab trūkumų, nematau. V. Žukas auditorijose buvo santūrus, taktiškas, išvalgus, retais atvejais kritiškas, vertindamas kurso arba grupės žinias nusistatytu kolektyviniu lygiu profesionaliai išvelgė studentų individualias galimybes ir patyręs jaunuolių asmens problemas jiems bandydavo padėti. Auditorijoje laukdamas savo eilės atsakinėti, pats stebėjau, kaip egzamino metu papildomais, dažnai net mažiau sudėtingais klausimais stengėsi iki aukštesnio balo kilstelėti sunerimusį studentą, reikliai egzaminavo lengvabūdį studiozą ir kai kuriems pasiūlydavo egzaminą pakartoti. Vienas toks *pravirtėlis* net nebaigė universitetinių studijų ir dar ilgai trindamasis po Vilniaus gatves kaltę vertė tik dėstytojui. Net būdamas jau vyresnio amžiaus ir pasiekęs aukštą akademinę poziciją, Profesorius jautriai reagavo į nelaimės ištiktus studentus. Žinau atvejų, kai su gėle rankoje dalyvavo mirusių studentų atsisveikinimo ir palydėjimo į paskutinę kelionę vandoje. Ne visi dėstytojai tokiu jautrumu pasižymėjo.

SU MARTYNO MAŽVYDO VĖLIAVA

Iš dalies šviečiamąją, iš dalies tautinės knygos kultūros pažinimo ir paveldo vertės įprasminimo veiklą Profesorius plėtojo ten, kur Universiteto interesai nesiekė, pirmiausia knygos kultūros sklaidos visuomeninėje erdvėje. Didesnė galimybė atsirado tada, kai Sovietų Sąjungos vyriausybės sprendimu buvo įsteigta Savanoriška knygos bičiulių draugija, paskelbti įstatai ir nurodyta skyrius kurti vadinamosiose sąjunginės priklausomybės respublikose. Lietuva progos nepraleido ir 1974 m. įsteigė masinę Respublikinę savanoriškąją knygos bičiulių draugiją su valdyba Vilniuje, iniciatorių sambūriui spaudžiant – ir Vilniaus Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubą jos sudėtyje. Netrukus mėgėjiškų klubų plėtra aprėpė kone visą Lietuvą. Mažvydo klubui vadovavo rengiant statutinius pagrindus dalyvavęs pirmasis pirmininkas V. Žukas (1977–1981) ir jį pakeitęs Česlovas Kudaba (1981–1993), abu Universiteto profesoriai. Svarbiausios veiklos užduotys: populiarinti geras knygas, tirti jos istoriją, priminti bei pagerbti žymiuosius autorius, propaguoti knygos meną ir jo kūrėjus dailininkus, dažniausiai grafikus. Be abejo, klubas negalėjo išvengti ir sovietinės vyriausybės peršamų *aktualių* dokumentų bei *pažangiosios* literatūros populiarinimo renginių, tačiau jie buvo reti. Šio klubo narių kūrybingumas ir išradingumas vedė daug toliau. Iš sukauptų nario mokesčių bei sudėtinių

lėšų samdytais autobusais rengtos išvykos į lankytinas vietas: muziejines, paminklines, gyvenimo ir istorinių asmenybių amžino poilsio. Kartą pasiekėme Donelaičio Tolminkiemį, pakeliui stabtelėdami prie vedliams žinomų išlikusių Rytų Prūsijos istorijos lietuviškųjų žymenų. Klubas dalyvavo steigiant ir įrengiant Martyno Jankaus muziejų Bitėnuose. Pirmininkaudamas V. Žukas buvo aktyvus renginių organizatorius ir išvykų dalyvis, vienas iš pagrindinių pranešėjų, taktiškai vadovavo diskusijų eigai, dažnai rašė spaudai. Tai Respublikinės savanoriškosios knygos bičiulių draugijos valdybos buvo pripažinta rimtu įdirbiu, klubo darbo pavyzdys rekomenduotas kitiems Lietuvos knygos bičiulių klubams. Valdybos pavedimu pirmininkas apie patirtį kartą kitą informavo net užsienio šalių knygos mėgėjų organizacijas. Viena tokių buvo Mongolijos. Šių eilučių autorius stoti į klubą vėlavo, todėl sulaukė ne tik pirmininko raginimo, bet ir pabarimo. Nuo to sykiu tapau uoliu klubo nariu. Talkinau organizuoti išvykas, skaičiau pranešimus, ypač Rytų Vokietijos (bandymai vykti į Vakarų Vokietiją nepavyko – negavau vizų) mokslo tikslais bibliotekose, archyvuose ir muziejuose sukaupęs ir parsivežęs aktualios knygotyrinės bei Mažosios Lietuvos lietuvių knygos istorijos medžiagos.

Klubas patyrė ir netikėtų varžymų. Jo veiklą ir turinį nuolat kontroliavo nematoma, bet žinoma ranka. Nariams neleista klube užsiimti ikitarybinio meto knygų mainais, juolab tarpusavio pardavimais, buvo privalu atsiriboti nuo religinės, emigracinės, pogrindžio, Lietuvos Respublikos valstybingumą palaikančios spaudos temų. Kai kas pastebėjo, kad griežtesni pasisakymai įrašinėjami Universiteto Gamtos fakulteto senos gamybos studentiškuose suoluose slepiamu pasiklausymo aparatu. Nujausdamas didesnę KGB dėmesį klubui ir jo vadovui, V. Žukas narių sambūryje elgėsi atsargiai, kūrybingai ugdė jų susivokimą bei pasirengimą saugoti tautinę savastį ir jos gyvastingumą. Tai darė bet kokių metu ir vietoje ne garsiai sakomu agitaciniu žodžiu, bet laikysena ir vienareikšmiu įvardijimu, kas yra tauta ir jos savastis. Šiuo laikotarpiu bibliofilijos būklę tyrinėjusi būsimoji mokslų daktarė Inga Liepaitė Lietuvos ypatingajame archyve saugomose KGB bylose rado kai kurių sekimo pėdsaką patvirtinančių dokumentų ir paties V. Žuko liudijimą atsiminimuose: *nepasitikėjimą manimi visą laiką jutau*¹⁰. Tai reiškė, kad klubo narių veikla laikyta opozicine režimui. Jau Lietuvai atgavus nepriklausomybę pasidalinta žinia apie klubo uždarymo klausimo svarstymą net LKP centro arba Vilniaus miesto partijos komitete.

10 LIEPAITĖ, Inga. *Lietuvos bibliofilijos būties ir idėjų raiška sovietmečiu*: daktaro disertacija. Vilnius: [Vilniaus universiteto leidykla], 2013, p. 177–178, 251–252. [Tas pat, interaktyvus]. [žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1917298/datastreams/MAIN/content>>.

Atsiradus užtarėjų, jo išvengta, bet V. Žukas dėl politinio nepatikimumo iš pirmininko pareigų buvo priverstas pasitraukti. Apie aplinkybes jis neprasitarė, nežinia, ar užfiksuota bent asmeninėse dienoraštinėse pastabose. Galbūt vengta tai dokumentuoti bijant pasekmių.

KULTŪROS KŪRĖJŲ LIUDIJIMAI

Mintyse ir užrašuose iš mano akademinio darbo ankstyvojo etapo išliko kai kurių kitų V. Žuko egodokumentinių šaltinių kaupiamąjį darbo metodus bei būdus patvirtinančių pastabų. Pasirėmęs bendrų išvykų su studentų mokslinių būrelių patirtimi, kartą Profesorius pakvietė palaikyti jo sumanymą fiksuoti Nepriklausomos Lietuvos meno plačiąja prasme kūrėjų atsiminimus. Sutikau. Tai jau prilygo beveik šiuolaikiniam mokslo projektui, suprantama, formaliai neįteisintam. Į lankytinų asmenų sąrašą pirmiausia pateko dailininkai, rašytojai, muzikai, teatralai ir kai kurie filologai, tuo metu gyvenę Kaune ir Vilniuje. Profesorius sau patogiais būdais su jais iš anksto susisiekdavo, gaudavo leidimą pokalbiui ir suderindavo lankymo laiką. Taip intensyviausiai dirbta 1975–1976 m., lėčiau – iki 1881 m. Pradėjome nuo Kauno, vykdavome traukiniu. Pasiskirstėme pareigomis: Profesorius pokalbio dalyvius kviesdavo prisiminti aktualesnes meninio gyvenimo temas bei atgarsių sulaukusius įvykius, artimiau pažintų asmenų būdą, kūrybą, užduodavo patikslinančių klausimų ir be perstojo užrašinėjo bloknote (garso įrašo technikos neturėjo), mano užduotis buvo fotografuoti kalbėtojus bei kūrybinę aplinką, studijas, dirbtuves, eksponuojamus kūrinius arba kitokią vaizdinę medžiagą ir abiem ausimis klausytis pokalbių. Man tai buvo nauja ir ypač įdomu. Žinoma, beveik visi šeiminkai prašydavo nuotraukomis apdovanoti ir juos, tad grįžęs į Vilnių artimiausiomis dienomis jas spausdindavau didesniu egzempliorių skaičiumi ir V. Žukas savo rankomis (arba jis pats paštu) nuotraukas įteikdavo lankytiems asmenims. Jų likdavo ir Profesoriumi. Retsykliais pašnekovai dėmesį atkreipdavo ir į fotografą, nes geriau pažįstamus menininkus motyvuodavo pats Profesorius. Jie įteikdavo atminimo dovanų. Dailininkas Petras Kalpokas keliais potėpiais popieriaus lakšte sukūrė portretą ir padėkojęs vėliau užsakė dar papildomą, gerokai didesnę nuotraukų pluoštą, skulptorius Robertas Antinis (vyresnysis) panaršęs lentynoje surado ir dovanavo dekoratyvinę keramikinę skulptūrėlę, kauniškis lituanistas, įrašęs dedikaciją *Mielam literatūros Bičiuliui Domui Kaunui – A. Žirgulys. 1976.V.15* – Vydūno pjesę *Birutininkai* (Tilžė, 1910). Aleksandras Žirgulys buvo žinomas leidyklų literatūros redaktorius. Jo dovana paskatino pradėti aktyviau kolekcionuoti Vydūno kūrybinį palikimą. Didelį išpūdį paliko dailininko sceno-

grafo Liudo Truikio namai – kone dvasios ir meno šventykla Žaliakalnyje, archajiškumu dvelkiančios Stepono Varašiaus studijos, kuklių akvarelininko ir grafiko namų vaizdas. Maršrutą praturtino muzikologai kariljonininkas Viktoras ir sūnus Giedrius Kuprevičiai, abu kompozitoriai, trumpokas pokalbis įvyko su kompozitoriaus Juozo Gruodžio našle, kuri kompensavo turiningas aplankyto rašytojo Juozo Grušo ekskursas į lietuvių literatūros vakardieną bei aktualiąją sceną – Rūtą Staliliūnaitę ir jos vaidmenį dėl ideologinių cenzorių draudimo paskutiniame J. Grušo poetinės dramos „Barbora Radvilaitė“ spektaklyje. Pašnekovams draugiją palaikė didelis išvaizdus namų šuo. Šeimininkas prašė ir jį fotografuoti. Aplankėme M. K. Čiurlionio muziejų, lakoniškai bendravome su egiptologe, knygos *Senoji Egipto dailė* (1968) autore Ieva Aleksiene, bet, gaila, Čiurlionio sesuo Valerija Čiurlionytė-Karužienė nepriėmė. Palankiai pasitiko Zubovai: Danutė Čiurlionytė-Zubovienė ir Vladimiras (Vladas) Zubovas. Papėdėje palikę senamiestį ir užkopę į Žaliakalnį, iš skulptoriaus Bernardo Bučo (Salomėjos Nėries vyro) daugiausia laimėjau aš: kartu su Profesoriumi užfiksavau atsiminimus apie kurtą Martyno Jankaus paminklą Karo muziejaus sodelyje (atidengtas 1939 m.) ir įamžinto asmens charakteristiką, pasiskolinau kopijuoti kelias pozavimo metu studijoje darytas nuotraukas. Kaune mūsų ekspedijos stotelių buvo daugiau, tačiau vietos taupymo sumetimais dalį jų aplenksiu. Kartais Kaune praleisdavome ir abi savaitgalių dienas. Nakvodavome Profesoriaus artimųjų – žmonos sesers Genovaitės Vasiliauskaitės-Bastienės bei kartu gyvenusio jų tėvo garbaus amžiaus Vincento Vasiliausko bute. Jis buvo dailininkas savamokslis, bet neabejotinai talentingas. Meno sužadinto Vincento tapyti lakštai šiandien saugomi muziejuje, dalis publikuoti albumu, kadaise dovanotas vienas paveikslas puošia mūsų šeimos namus. Vakarus leisdavome svarstydami susitikimų potyrius bei užfiksuotos informacijos vertę, kartą pasikeisdami balsu skaitėme Vandos Sruogienės atsiminimus, paskelbtus Jungtinėse Amerikos Valstijose išleistoje knygoje.

Vilniuje susitikimų adresai dažniau vedė pas vidurinės ir jaunesnės kartos kūrėjus: dailininkus Vincą Kisarauską (keliskart), minėtąją Domicelę Tarabildienę, Leonardą Gutauską, dailininkus Birutę Žilytę ir jos vyrą Algirdą Steponavičių, skulptorę Dalią Matulaitę. Profesorius pas Ievą Simonaitytę, vasarojusią Priekulėje, su bloknotu rankoje buvo pats išiprašęs gerokai anksčiau. Apie tai rašytoja man užsiminė prakalbus apie darbą Vilniaus universitete ir paklausdama, ar pažįstu tokį Vladą Žuką. Ji tikriausiai gerai nesuprato Profesoriaus apsilankymo tikslo. Vilniaus susitikimai vykdavo studijose, parodų atidarymo dieną greta salės, kai kurie menininkai dėl savo pačių patogumo kviesdavosi ir į namus. Iš kitų išpūdį palikusių apsilankymų minėčiau 1976 m.

balandį nuvedusį pas skulptorių Napoleoną Petrulį. Jis prieškariniu dirbo Vytauto Didžiojo karo muziejuje Kaune, mokytojavo, tarybmečiu ėjo profesoriaus pareigas Dailės institute. Jo ir dar vieno skulptoriaus dirbtuvės buvo įkurdintos Užupio bažnytėlėje su priestatu šalia senųjų miesto kapinių. Patalpose buvo rengiamasi Kauno miesto simbolio – D. Matulaitės didelių gabaritų stumbro Ažuolyno parke liejimui. N. Petrulis garsėjo ne tik užsakomosiomis skulptūromis, ypač to meto mirusiems partiniams bei administraciniams vadovams, bet ir kito žanro, akvarelių, šaržinių skulptūrėlių kūriniais. Šie pavykę, taikliai išreiškė personažų charakteringus bruožus ir žiūrovus skatino šypsotis. Pokalbio metu dailininkas pakvietė šaržui pozuoti ir V. Žuką, tad vyrai iš karto sutarė dėl susitikimo jau kitą dieną. Seansas įvyko, toks portretas išliko, mačiau. Dar dirbdamas Karo muziejuje, direktoriaus užsakymu N. Petrulis sukūrė Martyno Jankaus biustą. Jį skulptorius išliejo tik iš gipso, liko neužbaigtas, tebesaugomas to paties muziejaus fonduose, kartais vaizdas reprodukuojamas meno ir istorijos leidiniuose. Gal palankia proga įsigytu nuotraukos originalu paskutinį kartą biustas pavišintas monografijoje *Martynas Jankus* (2021).

ASMENINIS EGODOKUMENTINIO PAVELDO IŠTEKLIUS

Visiems, kurie imsis plunksnos ir rašys apie V. Žuką, teks daug laiko praleisti prie jo dešimtmečiais sistemingai kurto egodokumentinių šaltinių fondo. Jis saugomas Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje, yra didelės išliekamosios mokslinės ir kultūrinės vertės. Šių eilučių autorius kito tokio nežino. Nemažą šaltinių fondo duomenų dalį Profesorius pats paskelbė naudodamas gausiose publikacijose, prasidedančiose tradiciniu pavadinimu „*Iš užrašų...*“, bei memuarinio pobūdžio knygoose. Imliausia – dviejų dalių *Prisiminimų puslapiai* (2002, 2010). Antrąją gavau dovanų su autografu: *Nejučiomis tapote šios knygos vertės garantu – prof. Domui Kaunui dėkingas V. Žukas. 2011 01 11.* Turbūt nepakenks priminti, kad mano rankose liko išvykose darytų nuotraukų negatyvinės juostos. Šiuolaikinės technologijos leidžia jas prikelti ir suteikti antrąjį gyvenimą. Tarybmečiu, kai nuotraukos buvo platinamos, autorių teisė, atrodo, negaliojo. Juolab mėgėjiškoms. Dabar jas be autoriaus nuorodos matau knygų viršeliuose, publikacijų turinyje, parodose, renginių afišose ir kitur. Norėčiau klaidą ištaisyti. Universiteto mokslininkai mokslo ir tautinės kultūros istorijoje niekada nebus pamiršti.

Viename laiškelyje V. Žukas man užsiminė: *peržvelgiau nuotraukas.* Akivaizdu, jas vertino, galbūt kažką prisiminęs sau pačiam replikavo. Nuotraukos gavino

atmintį, teikė detalių bei išvalgų nuolat publikuojamiems egodokumentiniams pasakojimams, jomis rėmėsi iliustruodamas tolstančios istorijos epizodus liudijančias publikacijas. Pats Profesorius į fotoaparato iešiklį dažniausiai patekdavo pokalbio akimirka: dailininko studijoje, skulptoriaus dirbtuvėse, posėdyje, autobuse, traukinyje, gatvėje, prie namų, lauke, su studentų grupe Saulėtekio akademinio miestelio taku traukiant lankyti draugiško menininko arba rašytojo. Tiems, kurie bandytų sukurti V. Žuko atminimo ženklą, siūlyčiau jį vaizduoti stovintį, nuleista galva, žvilgsnį išmeigusį į rankose laikomą sąsiuvinį ir jame sparčiai kažką rašantį. Kartais jis pamiršdavo sąsiuvinį pasiimti: rašė ant padrikų lapų ir pluoštelio lapelių. Nuo to jų turinio vertė nesumenko, o dėl kryptingos paieškos tyrėjus konsultuos Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus vadovė dr. Inga Liepaitė. Ji iš Profesoriaus rankų ir namiškių laiku perimtą archyvinį paveldą jau profesionaliai sutvarkė bei chronologiškai suklasifikavo.

APIBENDRINIMAS

Įvairiomis linkmėmis bei temomis vaizduota Profesoriaus mokslo, kultūros ir gyvenamojo meto erdvinio pasaulio pažinimo atsklanda liudija neeilinę asmenybę. Šios publikacijos autoriaus užfiksuoti epizodai leido ją tik fragmentiškai paryškinti, šiek tiek priartėti ir, be abejo, neišvengti tikrovę atliepiančių subjektyvių vertinimų. Tačiau užmarštis Profesoriumi negresia. V. Žukas – reikšminga Vilniaus universiteto mokslo ir jaunosios kartos, kuriai pavyko sulaukti Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo ir jame dalyvauti, ugdyto figūra. Patekęs į išvalgaus biografo akiratį bei tyrimų lauką, jis pasimatys visu dydžiu: charakteringu portretu, svarbiausiais asmenybės dėmenimis ir darbais. Būsimasis tyrėjas išvalgiai atskleis Profesoriaus žmogiškuosius ypatumus, kurie jam sudarė sąlygas sudėtingais, gal net lūžiniais momentais priimti teisingus sprendimus ir neišklysti iš valingai pasirinkto akademinio darbo bei tautai atsakingo intelektualo įsipareigojimų nulemtu kelio.

Šaltiniai ir literatūra

Archyviniai

1. Ivano I. Brouto ir Stefanijos Daujotaitės santuokos 1911 m. gegužės 4 d. (senuoju stiliumi) įrašas Telšių stačiatikių Šv. Mikalojaus cerkvės metrikų knygoje [interaktyvus]. [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G9G3-1RZ9?i=602&cat=747365>>.

2. Levo I. Brouto krikšto 1912 m. kovo 25 d. (senuoju stiliumi) akto įrašas Telšių stačiatikių Šv. Mikalojaus cerkvės metrikų knygoje [interaktyvus]. [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G9G3-1R52?i=786&ccat=747365>>.

Publikuoti

3. JOVAIŠAITĖ, Eglė. Popietė pas liaudies rašytoją. *Tarybinis studentas*, 1977, kovo 18.
4. KAUNAS, Domas. *Klaipėdiškė: susitikimų ir pokalbių su Ieva Simonaityte užrašai*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997. 125 p., [12] iliustr. lap.
5. LIEPAITĖ, Inga. *Lietuvos bibliofilijos būties ir idėjų raida sovietmečiu*: daktaro disertacija. Vilnius: [Vilniaus universiteto leidykla], 2013. 280 p.: lent., schem. [Tas pat, interaktyvus]. [žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1917298/datastreams/MAIN/content>>.
6. *Vladas Žukas: bibliografijos rodyklė, 1950–2014* / Vilniaus universitetas, Vilniaus universiteto biblioteka, Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas; [parengė Salomėja Peciulkiene, Eglė Akstinaitė-Veličkienė, Dalia Valikonytė, Žiedūnė Zaveckienė]; [sudarė Domas Kaunas]. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015. 194, [1] p.: iliustr., faks., portr.
7. *Vladas Žukas. Susitikimai su daile = Vladas Žukas. Encounters with art: kolekcijos albumas I* [tekstų autoriai Vladas Žukas, Helmutas Šabasevičius; vertėja į anglų kalbą Laimutė Zabulienė]. Vilnius: [Savas takas ir Ko], 2009. 304 p.: iliustr.
8. VLADIMIROVAS, Levas. Kaip aš pasidariau bibliotekininku? Iš *Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...: atsiminimai apie Levą Vladimirovą*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 38–49.

Mama Ona Liaudanskaitė-Žukienė su sūnumis Vytautu (kairėje) ir Vladu.
1942 m. VUB RS.

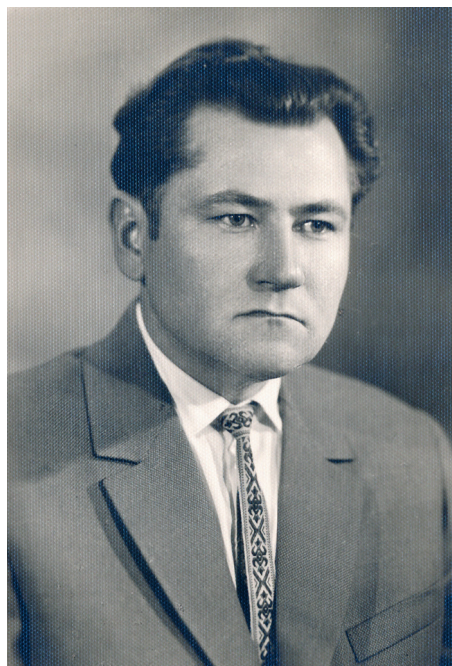
Šeduvos gimnazijos tautinių šokių ansamblis. Iš kairės: Genė Giedrikaitė, Vladas Žukas, Emilija Šidlauskaitė, Bronius Antanaitis, Elė Pabedinskaitė, (jos porininkas neįvardytas), Milda Bičkaitė, Albrechtas Pranckietis, groja Mečys Lozaitis. 1944 m. m. VUB RS.

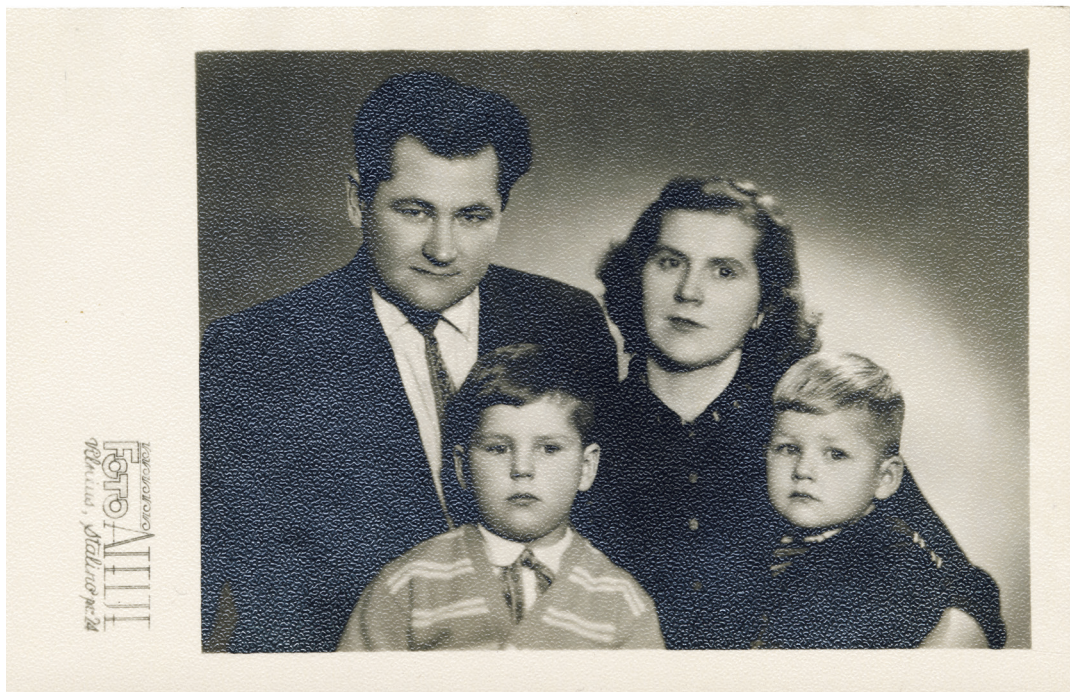
Su klasės draugais Vaiguvoje. Priekyje – Stasys Žaldokas, antroje eilėje iš kairės pirmas Vladas Žukas, antras – Vladas Puodžiūnas, viršuje – kunigas Antanas Juška. 1942 m. liepos 22 d. VUB RS.

Vladas – Kauno suaugusiųjų
gimnazijos pirmo kurso mokinys.
Kariškai istorinio (dabar Vytauto
Didžiojo) muziejaus sodelyje.
1946 m. VUB RS.

Šeštojo dešimtmečio portretas,
padovanotas Eleonoros Žukienės
2025 03 11. D. Kauno rinkinys.

Jauna šeima. Vladas ir Eleonora (Vasiliauskaitė) Žukai, ant kelių – sūnūs Saulius ir Vaidotas. Vilnius, Stalino prospekto fotoateljė. VUB RS.

Išvykoje į Baškiriją sveikatos tikslu. Alkino sanatorija. 1953 m. VUB RS.

Profesorius slidžių žygyje.
1963 m. VUB RS.

Profesorius namų meno galerijoje. Apie 1990 m. D. Kauno nuotr.

Absolventų diplominių darbų gynimo komisija. Iš kairės: Vladas Žukas, Vincas Auryla (filologas), Genovaitė Raguotienė, Levas Vladimirovas. 1980 m. D. Kauno nuotr.

VU Istorijos fakulteto mokslo metų pabaigtuvių renginys Didžiajame rūmų kieme. Iš kairės: Jonas Basiulis, dekanas Vytautas Lesčius, Vladas Žukas. Apie 1985–1989 m. D. Kauno nuotr.

Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakulteto Bibliotekininkystės katedros dėstytojų kolektyvas. Iš kairės pirmoje eilėje: Viktoras Lyrovas, Vanda Stonienė, Vladas Žukas (katedros vedėjas), Genovaitė Raguotienė, Ala Sabina Miežinienė, antroje eilėje: Povilas Saudargas, Žiedūnė Zaveckienė, Jonas Basiulis, Danutė Kastanauskaitė, Klemensas Sinkevičius. Apie 1964–1967 m. D. Kauno rinkinys.

Profesoriaus vadovaujamo Studentų mokslinės draugijos Bibliotekininkystės ir bibliografijos būrelio narių grupė lanko dailininkę Domicelę Tarabildienę. Šalia jos – studentės Irena Galvydytė ir Regina Kalvaitytė (ištėkėjus – Vaišvilienė). Vilnius, 1976 (?) m. VUB RS. D. Kauno nuotr.

Profesoriaus dailininko Kazio Šimonio studijoje užrašant jo atsiminimus. Kaunas, 1976 m. D. Kauno nuotr.

Pokalbis su tapytoju ir rašytoju Leonardu Gutausku atidarius jo kūrybos parodą. Vilniaus Dailės parodų rūmai (dabar Šiuolaikinio meno centras). 1978 m. D. Kauno nuotr.

Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubo narių susitikimas su poetu Eugenijumi Matuzevičiumi (centre). Jam iš kairės pirmininkas V. Žukas, iš dešinės – Romualdas Šalūga, Vytautas Andriulis, Domas Kaunas. 1981 (?) m. Onos Pajedaitės nuotr., D. Kauno rinkinys.

Profesorius – Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubo pirmininkas.
1981 m. Onos Pajedaitės nuotr. VUB RS.

Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubo narių grupė išvyksta į Bitėnus steigti Martyno Jankaus memorialinės ekspozicijos. Nuotraukoje – dailininkė Ieva (Eve) Labutytė ir klubo pirmininkas V. Žukas. 1981 m. D. Kauno nuotr.

Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubo nariai Ingrida Korsakaitė, Vladas Žukas ir Česlovas Kudaba steigiant Martyno Jankaus muziejinę ekspoziciją Bitėnų pradžios mokykloje, 1981 m. gegužės 23 d. D. Kauno nuotr.

Lankant Marijos ir
Jurgio Šlapelių kapą.
Vilniaus Rasų kapinės,
1980 m. D. Kauno nuotr.

Profesorius ir katedros
docentės (iš kairės) Žie-
dūnė Zaveckienė, Stasė
Matulaitytė ir viešnia
iš JAV Gražutė Marija
Šlapelytė-Sirutienė prie
Vincio Mykoliaičio-Pu-
tino kapo Rasų kapi-
nėse minint rašytojo
10-ąsias mirties meti-
nes, 1977 m. birželio
7 d. D. Kauno nuotr.

Kryžius Praščiūnų kaimo kryžkelėje, gimtoji sodyba išnykusi. Pastatytas Profesoriaus iniciatyva 2014 m. Skulptorius-dizaineris – Žukų kaimynas Vidmantas Jackevičius. Jis sukūrė ir Vlado bei žmonos Eleonoros Žukų kapo paminklą – kryžių Antakalnio kapinėse Vilniuje. VUB RS.

Dovana mamai. Dail. Vytautas Ciplijauskas. Onos Liaudanskaitės-Žukienės (1903–1978) portretas. 1972 m. Drobė, aliejus. Šeimos paveldėtojų dovana Sidabravo bibliotekai.